

SLOBODAN NOVAK

Badessa madre Antonia

Madre Antonia volt – mint minden gyerekkori szerelem – az én legtartósabb és legkülönösebb szerelmem. Sem arcát, sem alakját sohasem láttam. Csak a hangjába voltam szerelmes. „A fenyvesben” nevű klostromban lakott, s amikor a poros réten át a kolostor falai alá értünk, idős bácsikám mindannyiszor megkérdezte tőlem:

– Szép, szép, fiacskám, de... mit fogsz mondani madre Antoniának?

Fogalmam se volt, mit kellene mondanom. Ezért mindegyre azt ismételtettem bácsikám előtt, amivel köszönteni szoktuk a badessát.

– Sia lodato Gesu Cristo!

A bácsi azonban mintha ezzel is meg lett volna elégedve. Ahogy szikáran, szálfagyenesen lépegetett ott mellettem, „A fenyvesben” kolostort körülvevő ciprusfák hegye fölött elnézett valahová messze a tenger felé, és félhangon felelt is a köszöntésre:

– Sempre sial... Sempre sial... Sempre sia lodato!!! – mintha ő volna a badessa,* én pedig az öreg nagybácsi.

Az ősrégi kolostor megsárgult, omladozó falai körül szürke galambok röppentek fel. A galambdúrok alatt, a falban, nagy, megfakult, csiszolt kőlap volt, s ebből vékony rúd me-redezett. Ezen a vaspálcán szoktak megpihenni a galambok és más madarak, és amikor a bácsi megkopogtatta botjával a kőfalat, elröppentek mind, ahányan voltak, annyifelé. Ilyenkor mindig sajnálkozva mondogatta, hogy a galambok letörik a mennyei óra rozsdamarta mutatóját.

Ablak nem volt, de az ajtón ott lógott a megfeketedett kopogtató. Valami ellenállhatatlan vágy csábított, hogy megragadjam a szív alakú karikát, felemeljem, és rácsapjak vele az ajtóra szerelt üllőre. Öreg bácsikám azonban az ajtó mellett magasan a falban elhelyezett sárgaréz gombhoz nyúlt, mely botjának markolatára emlékeztetett. Megrántotta, mire valahol messze, a zárt kolostori udvarban fölcsilینگelt a csengő. A láthatatlan huzal nyomán megzörrent a keresztvas – az ajtó kinyílt. Kitértam egészen, és én léptem be elsőnek a félhomályos előcsarnokba. Az egyik sarokban kopott kép függött: a repülő keresztet és rajta a megfeszített, sovány szentet ezernyi vékony szál fűzte össze a sok apró szentecskével a kép alján. A kereszt, úgy, ahogy volt, röptében és azokkal a feszes kötelékekkel, papírsárkányra emlékeztetett, amivel a gyerekek futkosnak szemben a széllel, szüntelenül utána engedve a zsinórt.

A kép mellett megállva, felemelt fővel figyeltem a mennyezeten koppanó lépéseket. A bácsi közben, mindkét kezével botjára támaszkodva, és szemét az előcsarnok kopott kőlapjaira szegezve, révetegen mosolygott ősz szemöldökének bozontja alatt.

* Zárda főnöknő

Fölöttünk, a meszelt falú, testes kéménykiúrtó tövében, egyszerre csak megzördült az elmozduló, nehéz deszkaretesz, és amint felhangzott az apáca „dicsértessék”-je, siettem a szavába vágni:

– Madre Antoniát keressük.

Öreg bácsikám felsekert gondolataiból.

– Legyen szíves, nővér, a madre badessát – igyekezett udvarias kéréssel helyrehozni ifjonti heveskedésemet.

A beszélő tolóablaka nyitva maradt, és felelet helyett ilyenkor ismét felhangzottak a lépések tompa neszei, akárcsak az imént, amikor a csengő szólította a kapus nővért. A bácsi, továbbra is vékony botjára támaszkodva várt, arca zavart, szórakozott mosolyba merevedett. Ezekben a pillanatokban ajkára tett ujjával rendszerint figyelmeztetett, hogy maradjak békén, ha nem is voltam nyughatatlan. Gyakran maga is észrevette, hogy értelmetlen mozdulatokat tesz, és amikor csodálkozva ránéztem, gyors egymásutánban hol mosolygós, hol pedig komolykodó képet vágott, sőt néha egy időben volt komoly is, derűs is, végezetül pedig, hogy zavarát leplezze, botjának hegyével kettőt koppintott a kövön, és hangosan köhécselt.

Azután apró léptekkel, kopogva, mintha fából lett volna a cipője sarka, jött a badessa. Amint megéreztem lélegzetét a beszélő sötét fülkéjében, elmondtam betanult mondókát. A bácsi mormogott valamit, de mindig csak az utolsó szót értettem belőle: azt, hogy „Antonia”.

– Sempre sia! ... Sempre sia! ... Szegény kis Alojsije... Sempre sia lodato!

A badessa kezdettől fogva Alojsijének hívott, mert világi nevem sehogy sem tetszett neki. A bácsival pedig kizárólag olaszul társalgott.

Beszélgetésükből, igaz, egy szót sem értettem., de én a badessa hangját, azt a bánatos kislányhangot figyeltem. Mint a kristálytisztá csengőszó a csendes zárdai udvarban, mint az angyali kar éneke valahol a mennyei magasságokban a betlehemi jászol fölött, úgy csilingelt a parlatorium fa keretében badessa madre Antonia törékeny hangocskája. Átható volt, akár a madárhang, visszhangozva koppant, akár a súlyos cseppek a kőkút sötét mélysegeiben, csobogott, akár a víz, susogott, akár a fűz.

Nyújtogattam a nyakam, hátha meglátom arcának legalább a körvonalait. Úgy tetszett néha, mintha kút fenekén látnék két sápadt, hunyorgó csillagot, amint az égbolt távoli sötétjében remegnek, ám ez a két csillag hol megjelent, hol eltűnt, úgyhogy nem tudnám teljes bizonyossággal állítani, mi volt az: látomás-e, vagy valóban az ő szeme. Arca helyett a klastromi olaszság meleg csicsergése szárnyalt a fejem fölött, eláradt tűzbe borult orcámon, és borzongatta halántékomat.

Akkor egyszerre csak elnémult madre Antonia. Mintha elszégyellte volna magát, hogy a szememmel keresem. Legalábbis nekem úgy tetszett. Mert a bácsi felvilágosított egyszer: a badessa jól lát bennünket a sötétből.

– Scusi – lehelte oda a bácsinak, és hozzám fordult. – Szegény kis szent Alojsije... madre Antonia megfeledezett a mézeskalácsokról... ugye?

A következő pillanatban ott lebegett arcom előtt a spárgán leengedett, vesszőfonatú kis kosár, és benne egy kemény mézeskalács. Ez volt az én minden vasárnapi nyalánságom, és úgy kaptam, hogy madre Antonia előbb mindig megfeledezett róla, aztán pedig váratlanul felkiáltott: „Ah, igen, igen, a mézeskalácsok!” Azért így, mert ez felelt meg leg-

jobban beszédmodorának, pedig hát mindig egy, csak egyetlenegy mézeskalács lapult a kosárban.

– Köszönd meg szépen, kicsim; a mi... madre Antoniánknak! – szokta mondani ilyenkor öreg bácsikám, de olyan hangosan, hogy a badessa is meghallhatta.

– Adjunk, Alojsije, a bácsinak is mézeskalácsot? – kérdezte ő tréfálkozva, mire a bácsi nevetve válaszolt azon a nekem érthetetlen nyelven, majd fogta a mézeskalácsot, lassú mozdulattal a szájához emelte, mint az oltári szentséget, azután gyorsan visszaadta nekem, megveregetve közben a vállamat. Azt a repülő keresztet ábrázoló furcsa képet nézte különben, vagy a hajamat simogatva, sétabotjának kopott hegyét vizsgálgatta. Amikor azonban a mézeskalácsommal áldozott, arcát a mennyezet sötét nyílása felé fordította, és hálásan mosolyogva nézett az ajándékozó szemébe.

Egyszer meg is kérdeztem, látja-e a badessát, amikor oda fölne. Egészen komolyan azt felelte, hogy látja, közben a szeme úgy csillogott, mint amikor „áldoz”, nekem pedig úgy tetszett, mintha most is látná, és hogy amikor csak akarja, mindig látja. De aztán elnevette magát, és én mindjárt megértettem, hogy csak tréfált.

Így szerettem bele azokon a vasárnap délutánokon badessa madre Antonia hangjába. Közben pedig, valójában, őt szerettem meg. És többé nem is törtem magam, hogy elképzeljem az arcát. Nagyon fiatal lehet, gondoltam, mert alázattal és nagy tisztelettel beszélt öreg nagybátyámmal, s mert szelíd és gyermeki volt a hangja.

Apátlan-anyátlan árva voltam. Senkim a világon öreg nagybácsimon kívül. Ezért egyedül tőle kérdezhettem meg azt is, hány éves a mi badessánk. Erre csak megcsóválta a fejét, mintha azt akarná kifejezni, hogy „hej, ki tudná azt most megmondani”, de azután mégis elmagyarázta, hogy fiatal, egészen fiatal, hogy nagyon jó és szelíd lélek, meg hogy gyerekeknek nem illik ilyeneket kérdezni.

Amikor öreg bácsikám ágynak esett, vasárnaponként levelet vittem madre Antoniának. Akkoriban két-két mézeskalácsot kaptam tőle. Az egyiket a beteg bácsinak kellett átadnom. Amikor pedig őt elragadta a halál, a többi gyerekkel jártam be a zárdába ostyatormeléért.

Utána hosszú, hosszú ideig nem beszéltem madre Antoniával. Egy napon aztán szólt a kapus nővér, hogy várjam meg a badessát, mert látni szeretne. A gyerekfejek közé ugyanaz a fehér kosárka ereszkedett le telis-tele félhold alakúra szaggatott ostyával. A fiúk marék-szám tömték a szájukba, egy pillanat alatt szétkapkodták, még a kolostori előcsarnok kőpadlójára is jutott a ropogós, sötét ostyalapocskákból. Én hozzá sem nyúltam. A hangját vártam az én badessámnak.

Amikor odajött, nem volt mit mondania. Csak látni akart.

– Szegény kis Alojsije – szólt valahogy fáradt, fakó, de megrészegítő hangon. –, madre Antonia szüntelenül imádkozik a mi szegény öreg bácsikánkért!

Összehordtam tücsköt-bogarat, többször is elmeséltem ugyanazt, csak hogy a badessa ne menjen el olyan hamar. Úgy éreztem, ő meg én két, istápolásra szoruló árva vagyunk, mert lám, ő is sajnálja „a mi bácsikánkat” Ezért megismételtem, amit a bácsi a halászi ágyán mondott: „Te meg a mi badessánk fogtok engem Isten kegyelmébe ajánlani...”

A badessa megismételte, hogy mindig, szüntelenül imádkozik érte, s hogy nem tudja elfelejteni, majd pedig váratlanul így szólt hozzám:

– Milyen szép látni, hogy így nősz!

Attól fogva nem látott mindaddig, amíg majdnem egészen föl nem cseperedtem. Ekkor hallottam utoljára a hangját. Amikor meglátott, azt mondta, gyorsan növekszem, és öröm látni, hogy így nőök. Édesanyám, ha élne, boldog volna, hogy vagyok, és mert ilyen szépen fölserdültem.

Azóta nem tudom elfelejteni badessa madre Antonia hangját. És sohasem gondolkoztam rajta, hogy mikor érte meg a szerzetesnői fekete fátylat. Angyalnak hittem, aki nem öregszik, testtelen hangnak véltem, mely mindig visszatér és megújul, visszhangnak, melyet szelek mosdatnak ifjává. Tudtam, hogy az idő nem tépázza meg emlékét.

Az ő hangja hívott sok évvel később a poros réten át „A fenyvesben” kolostor ódon falai alá. A klostorból nem maradt semmi – csak romok. És itt, a haragoszöld, kővé dermedt ciprusok alatt – ezek nem változtak azóta sem –, itt rajzolódott ki előttem élesebben a nagybácsi alakja is. A kolostor vastag falát ütögetve botjával, valami rejtélyes, látnoki megérzéstől vezérelve mondogatta: „Lám, a galambok letörrik a mennyei óra mutatóját...”

A romba dőlt zárdaépületet magas deszkakerítés vette körül. A kerítésen túl ismeretlen öregasszony ült a fűvön, s egy fekete báránnyt legeltetett.

– Meg ne pöröjj, jó uram, azt a báránt én mingyá’... – kergette kifelé az állatot nagy tüsténkedve, közben pedig, meg-megállva, könyörgő, ugyanakkor fürkésző pillantást vetett rám. – Úgy nézem, uram, nem a törvénybű vagy – bátorodott föl végül a néni, és új fonalat húzott elő a kenderkócból. – Jó legelője van itt a báránynak, nem tépi, nem tapossa, nem randítja senki. Csakhogy félek, tudod, a püspök úr, aszongyák, megtiltotta, hogy bontsák a romot, meg hogy a kerítés mögé járjanak!

Feltáruktak előttem a kolostor boltíves helyiségei, melyekbe sem nekem, sem a bácsinak soha nem volt bejárásunk. A kötörmelék és a dudva elnémította a bánatos kislány, a mi badessánk énekét, a romok mögött pedig ott volt a végtelen kék tenger.

– Ami apáca itt vót, az mind odaveszett. Amikó a bombák összerombóták a zárdát, vót mit látni! A kéményekben, uram, a falban, az udvar kockái alatt, a pincében, a föld alatt, és mindenfelé, édes uram, azt a megszáámóhatatlanú’ sok gyerek csontvázat! Csontvázacskákat. Az újszülötteket pusztították, megfojtották éretlen gyümölcsit az asszonyok méhének, összeroppantották a kis koponyákat! Ahun a’, ott van most is egy, az alatt a kő alatt. Én kapartam ki, nem nagyobb egy gránátalmáná’...

Rettenetes szédületté fonódtak össze bennem az öregasszony szavai. Fülemben megkondult a tenger. Ebből a hangból pedig, akár a huhogó vénasszony keze alól a fonál, badessa madre Antonia meleg, bársonyos hangja tekeredett elő. Mint a kristályos csengőszó az árnyas kolostori udvarban, mint a csicsérgés, mint a vízcsobogás, mint a fű selyme.

Nyugalmam felbószította az asszonyt. Valósággal fuldoklott nagy igyekezetében, hogy túlharsogja emlékeimet.

– Meg aztán ű is... meggárgyútt má’, olyan vén vót, hetvenen fölű. E’száratt a meddő-ségtű’! Az előljárójuk. Osztan ű is kapta ám szaporán a leveleket a fiatalkori babájátú’! A badessa, az hát! A főnöknő! Madre Antonia!

Jeges hullám árasztotta el szívemet. Elsótétült előttem minden, hiszen nem tudtam, nem is kérdeztem, ki miben vétkes. De már akkor, amikor kiléptem a kerítés mögül, tudtam, hogy a boldogtalan madre Antonia emléke nekem mindig-mindig kedves lesz.